

Het visbestand in de Demer anno 1999

In september 1998 werden tengevolge van hevige en langdurige regens verschillende gebieden in Vlaanderen overstroomd. Ter hoogte van Halen, Herk-de-Stad, Rillaar, Rotselaar en Diest kwamen grote oppervlakten onder water. De zijrivieren van de ingedijkte Demer traden uit hun oevers en zo werden ook omliggende vijvers overstroomd. Daarnaast kwam door overstromen ongezuiverd afvalwater rechtstreeks in de waterlopen.

De Vlaamse Milieumaatschappij, nieuwsgierig naar het effect van deze overstromingen op het visbestand enerzijds en naar de evolutie van het visbestand anderzijds, vroeg het IBW dit te onderzoeken. De samenstelling van de vispopulaties is immers een goed instrument voor het bepalen van de waterkwaliteit. De evolutie van de vispopulaties kan bepaald worden door het huidige visbestand in de Demer te vergelijken met data van vorige afvissingen. In samenwerking met de Afdeling Bos en Groen van AMINAL voerde het IBW dit jaar van 12 tot 16 april op 23 lokaties op de Demer visbestandsopnames uit. Deze studie had een meervoudig doel: (1) de actuele kwaliteit van het visbestand op de Demer meten, (2) de actuele toestand vergelijken met vroegere gegevens en (3) de index voor biotische integriteit (visindex) berekenen voor de bemonsterde lokaties en deze vergelijken met de visindex anno 1995. Inmiddels zijn de resultaten van deze studie gerapporteerd.

Begin deze eeuw stond de Demer bekend als een visrijk water. De eerste melding van vissterfte dateert van 1926. De waterkwaliteit kende vervolgens een wisselend verloop. Begin de jaren '90 was deze rivier meer een open riool dan een viswater; in '95 werd opnieuw vis aangetroffen.

De globaal positieve evolutie die de Demer sedert een aantal jaren doormaakt heeft zich, afgaand op de kwaliteit van het visbestand in 1999, in geringe mate doorgezet. Positief is dat ten opzichte van 1995 op bijna alle lokaties het aantal soorten is toegenomen en dat sommige vissoorten

zich meer verspreiden over de rivier. In totaal werden er 28 verschillende vissoorten gevangen. Zo werden Elrits, Alver en Kopvoorn gevangen, soorten die als niet meer voorkomend werden vermeld in 1995. Wel is er een kleinere biomassa aanwezig dan in 1995. Inzake soortensamenstelling zijn er enkele opmerkelijke verschuivingen. In 1995 waren Driedoornige stekelbaars, Giebel en Blauwbandgrondel de meest gevangen soorten. In 1999 werd Blauwbandgrondel het meest gevangen, gevolgd door Blankvoorn, Giebel en Riviergrondel. Negatief is de toename van exoten zoals de Blauwbandgrondel. Het voorkomen van zeldzame en beschermde soorten zoals het Berrmpje, de Bittervoorn, de Grote modderkruiper en het Vetje geven de Demer een ecologische meerwaarde. Ook zien we in de visstand een duidelijk onderscheid tussen de boven- en benedenloop, vooral tussen de barbeel- en brasemzone. Het aantal vissoorten neemt stroomafwaarts toe.

De visindex anno 1999 is ten opzichte van 1995 verbeterd (met 0,86 klasseneenheden) van hoofdzakelijk 'kritisch-slecht' naar 'kritisch'. De gemiddelde klassenwaarde voor de brasemzone in 1999 is 4,7 (kritisch-matig) en 5,8 (kritisch-slecht) voor de barbeelzone (bovenloop).

Globaal kunnen we uit deze waarnemingen besluiten dat de kwaliteit van het visbestand op de Demer weliswaar verbeterd, maar dat het einddoel - het bekomen van een goede tot uitstekende kwaliteit - nog veel tijd en acties zal vragen.

Het visbestand in de Demer anno 1999 (Breine J.J., Van Thuyne G., Belpaire C., De Charieroy D. en Beyens J. - rapport IBW/Wb.V.R.99.069, sept. 1999, 40 p.) kan opgevraagd worden bij het IBW of bij de VMV, Afdeling Meetnetten en Onderzoek.

Contactpersonen: Jan Breine en Claude Belpaire, tel.: (02)657 03 86; e-mail: Jan.Breine@lin.vlaanderen.be en Claude.Belpaire@lin.vlaanderen.be

In het spoor van Frieda en Mariette

In het kader van het IBW-onderzoek naar de populatiedynamiek van de Vos in Vlaanderen werden, zoals in de vorige Nieuwsbrief vermeld, eind april twee volwassen Vossen gevangen en met een halsbandzender uitgerust. Het betrof twee moeren - Frieda en Mariette - die elk een nest jongen grootbrachten en dus kennelijk allebei dominante dieren waren. Hun respectievelijke burchten bevonden zich in het steekproefgebied Vlaamse Ardennen, op een onderlinge afstand van iets meer dan twee kilometer. Daarbij ging het met zekerheid over twee rechtstreekse burens, wat de zaak des te interessanter maakte met het oog op het bestuderen van de sociale organisatie in de populatie.

In de voorbije maanden konden beide Vossen gedurende vele volledige nachten vanuit de Jeep worden gevolgd, zodat een steeds duidelijker beeld naar voren kwam van hun vast activiteitsgebied. Verrassend daarbij was in eerste instantie de grote oppervlakte van deze activiteitsgebieden, waarvan de verste uithoeken in beide gevallen 7-8 km van elkaar verwijderd lagen. Hoewel beide dames hun onderlinge territoriumgrens steeds nauwgezet respecteerden, doorkruisten zij wel zeer intens een aantal andere buurteritoria waarin dit voorjaar óók bezette burchten aanwezig waren. Aanvankelijk zag het ernaar uit dat deze 'verre' uistappen verband hielden met het zoeken van goede voedselplekken (met veel Wilde konijnen), waarna dan tegen de ochtend snel teruggekeerd werd naar de vaste dagrustplaats (bos) nabij de burcht. Naderhand bleek deze binding minder strikt: naarmate de groeiende maïs zowat overal meer dekking bood, en/of naarmate de jongen ouder en dus onafhankelijker werden (?). Meerdere maïsvelden fungeerden al eens als gelegenheids-dagrustplaats. De laatste weken houdt Mariette zich overdag alteminerend schuil in de twee bossen in de verste uithoeken van haar activiteitsgebied.

Verrassend ook is de regelmaat waarmee beide dieren drukke provinciale wegen oversteken. Frieda koos zelfs gedurende een aantal weken een lange duiker langs zo'n weg als burcht voor haar jongen en dagrustplaats voor haarzelf. Met de vroeger startende activiteitsperiode (overeenkomstig het stilaan langer worden van de nachten), lijkt dit gedrag zowaar een soort Russische roulette te worden. Mogelijk is dit Frieda inmiddels fataal geworden (en/of is de zender defect), want sinds begin september hebben we van haar geen signaal meer. Hopelijk houdt

Mariette het nog lang vol; komend winterhalfjaar zal daarbij gepoogd worden in hetzelfde gebied andere volwassen dieren te vangen en te zenderen.

In elk geval heeft deze beperkte, eerste telemetrische studie op Vossen in Vlaanderen een aantal interessante denkspistes geopend inzake hun sociale organisatie. Het IBW heeft dan ook de intentie - en de mogelijkheid - via langlopend intensief onderzoek in vaste steekproefgebieden wat meer klaarheid te brengen in de populatie-dynamiek van Vossen. Gekaderd in internationale onderzoeksprogramma's, o.m. inzake de Vossenlintworm, bestaan precies in dat verband essentiële kennislacunes.

Contactpersoon: Koen Van Den Berge, tel.: (054)43 71 12; e-mail: Koen.VanDenBerge@lin.vlaanderen.be

WBE's worden gestroomlijnd

In het kader van het MINA-plan 2 (Initiatief 115) is sinds augustus aan het IBW in opdracht van AMINAL een project rond de wildbeheereenheden (WBE's) opgestart: 'Standaardisering en verwerking van de basisgegevens van de wildbeheerplannen in Vlaanderen'. Zoals de titel aangeeft bestaat één van de doelstellingen erin de methoden voor het bepalen van de wildstand (tellingen) te standaardiseren, zodat de gegevens voor geheel Vlaanderen op vergelijkbare wijze opgenomen worden en vergeleken kunnen worden. Analooq geldt dit voor het samenbrengen van de afschotcijfers.

De betekenis en interpretatiemogelijkheden van dit cijfermateriaal worden evenwel pas interessant wanneer het verband kan gelegd worden met de blootopgegevens. Uiteraard dienen deze dan óók vooraf op een uniforme en gestandaardiseerde wijze te worden gekarakteriseerd. Daartoe zullen de grenzen van de WBE's worden gedigitaliseerd en in een geografisch informatiesysteem (GIS) samengebracht met bestaande gegevens over bodemgebruik, biologische waarderingskaarten, boskartering e.d. Van de jagerij wordt verwacht dat zij mee helpt deze dataset actueel te houden. Om een beeld te krijgen van de totale wildpopulatie in Vlaanderen zal het ook nodig zijn de WBE-gegevens aan te vullen met gegevens uit niet-bejaagde gebieden, verzameld volgens dezelfde gestandaardiseerde methoden.

Het is de bedoeling de digitale kaarten, samen met andere informatie, aan de WBE's ter beschikking te stellen voor het opmaken van een ecologisch gefundeerd wildbeheerplan. In de loop van het project zullen, voor de sterk uiteenlopende mogelijke WBE-situaties in Vlaanderen, daartoe ook voorbeeld-beheerplannen opgesteld worden.

Binnen enkele jaren moet het aldus voor de meeste wildsoorten mogelijk worden populatietrends te herkennen en te interpreteren. Dit moet, desgevallend, het beleid toelaten de wildbeheerplannen in het algemeen en de afschotplannen in het bijzonder bij te sturen, alsook eventuele onderzoeksnoden op te sporen.

Het spreekt voor zich dat een goede samenwerking tussen het IBW, de WBE's en de andere lokale betrokken partijen één van de belangrijkste peilers van het project vormt.

Contactpersoon: Jim Casaer, tel.: (054)43 71 27; e-mail: Jim.Casaer@lin.vlaanderen.be